

indocumentat, és molt més corrent en altres con-
crecions de la idea —molt nombroses— ‘camell’,
‘càrrega d’un camell’, ‘ramat’, ‘bagatge’, veg. Dozy,
Suppl. I, 517a; cert que és també el nom d’acció
del verb *rāhal* ‘transportar’, etc. i que hi ha un testi-
moní únic, en Abenkhalduin, de *ar-rahl al-’anda-*
lusi «navires de transport qui entretenaient la com-
munication de l’Afrique et l’Espagne». 3.e Per da-
munt de tot: un *amirat* o *almirall* no figura mai com
a dirigent d’una activitat mercantil ni civil, sinó
guerrera, sigui d’exèrcit, de noblesa o de marina.

Almiron (1466, Micer Joan), nom de planta pres,
no pas del castellà, sinó del mossàr. *amiron*, *amaïron*
[fi S. x], que va donar cast. *almirón* («a. o cicorea: 15
intubus», 1495, Nebr.); *DCEC* I, 152, provinent del
ll. *AMARIONE derivat de AMARUS ‘amarg’.

Almiserà, insostenible l’etim. d’Asín, car ningú no
ha dit mai *Almiserat*: de l’ar. *al-misrān(i)* dual, ‘lí-
mits dels dos territoris’ (*EntreDL* III, 170).

Almivar, d’origen àrabo-persa, veg. l’article *almívar*
del *DCEC* I, 149-50.

Almocígol (*DAG.*) forma mossàrab = cast. *murcié-*
galo (> *murciélagu*) *Almodí*, *almodinatge*, *almodi-*
ner, V. *almud* *Almoñreix* [1472], V. *DCEC* I, 156a
(ALMOFREJ)

ALMOGAVER, ‘antic soldat d’infanteria lleugera,
tropa de xoc’, de l’ar. *muğāwir* ‘incursor, el qui pren
part en una algarà o expedició audaç en terra enemi-
ga’, participi actiu del verb *ğāwar* ‘realitzar una expe-
dició’. □ 1.ª *doc.*: docs. i Cròniques de fi S. XIII.

Apareix sovint en la *Cròn.* de Jaume I: «En Pero
Moça féu una cavalgada ab cavallers, e ab hòmens de
la ost, e ab *almugàvers*, «e poguem ésser tro a 130
cavallers de paratge, e d’*almugàvers* tro a 150, e peons
tro a 700» (152, 233); «Et plures *almugàvers* ---»,
doc. de 1291, que extracta de CaCandi, *MiscHiCat.* I,
239. Les bones i detallades descripcions d’aquesta tro-
pa que donen les *Cròniques* de Desclot i Muntaner
són molt conegudes, i *AlcM* les reproduïx in extenso;
no cal dir que en Muntaner surt a cada pas, i que tot-
hom recorda els molts esments que en fa el darrer en
les campanyes de Sicília, Anatòlia, Grècia, Gerba, etc.
L’*almugàver* era un soldat de xoc, devastador i saque-
jador, que «feia carxena»: com dóna per descomptat
Muntaner, entre la gent civil era més temut que amat,
com es veu encara pel passatge de JRoig: «--- castell
/ ple d’*almugaves* / e de gens braves: / moltes squa-
dres, / cullerats, lladres, / saltejadòs / e robadòs»
(*Spill*, 13139).

Llur memòria persistí viva i palpitant, de manera
que en la guerra dels Segadors s’organitzà un cos
d’*almugàvers*, que ens descriu Miquel Parets en la
seva crònica (*DAG.*) i que prengué part en la gloriosa
batalla de Montjuïc el 1641 (*BABL* VII, 6). En català
la grafia *almugàver* amb -u- fou molt general,
quasi sense excepció, a l’Edat Mitjana i fins més tard:
no tinc nota de la variant *almo-* en català fins a Lab.

1839 (Belv. encara *almu-*); variant vocàlica que retro-
bem en *almugatèn* i *mustassaf* (per ‘mostassà’ com es-
criu MGadea, *T. del Xè II*). Per a l’àrab, veg. Dozy,
Gloss., 172; Neuvonen, 254; *DCEC* I, 156.

Del català va passar el mot a Itàlia, on també s’es-
criu amb -u-: *mugàvero* des de Giov. i Matteo Villani
(princ. S. XIV), una Crònica de Bolonya de 1307,
Pucci i d’altres: dels testimonis que en cita Zaccaria
resulta que allà s’aplicà també a una tropa lleugera de
cavalleria i que s’estengué de vegades a gent no catalana;
l’exemple últim de Matteo Villani podria apli-
car-se a una mena de dard, si bé el context no és ine-
quívoc, sentit translàtic que el mot prengué a Ità-
lia per les ascones i bordons que amb tanta destresa
ells llançaven. Cf. també Ezio Levi, *Gli Almogàveri*
d’Italia [forma recent imitada del castellà] en *Giorn.*
Crit. della Lett. It., 1929 (i cf. *AIEC* VIII, 434). En
canvi el cast. *almogàvar* i el port. *almogàvar* [*almo-*
grave ja en les *Cantigas*] es prengueren directament
de l’àrab, i un i altre es documenten des de mj.
S. XIII.

De fet els nostres *almogàvers* no rarament eren gent
del Baix Aragó (on ja n’hi ha alguna notícia des de
princ. S. XII) o moriscos fronterers i fins purs sar-
raïns, sense que això impliqui que els catalans purs
no preponderessin entre ells (que és el que donen a
entendre les grans *Cròniques* per l’ordre amb què els
anomenen). A Castella foren mirats sobretot com una
tropa de la Confederació catalana —Corona d’Ara-
gó— si bé també usada de tant en tant a Castella,
almenys en lluites contra els moros; ja s’anomenen allí
en les *Partidas* i en la *GrConq. Ultr.*, c. l’a. 1300
(Rivad. XLIV, 411); s’usaren espt. fins als Ss. xv-xvi
en la lluita contra Granada, com es veu per Hurtado
de Mendoza; «yo junto en Andúxar mis adalides y
almogàbares para correr la campiña de Córdoba y la
vega de Granada --- El Rey» (Lope de Vega, *Pedro*
Carbonero, Te. Ant. Esp. VII, 120-21). Possiblement
(però no és clar) ja hem de llegir *almogàuares* en lloc
de *almoguares* en un *doc.* de Sevilla de 1294, p. p.
MzPi., *D. Ling.*, 355.29. La forma *almogava*, assegura-
rada per la rima en el Poema d’Alfonso XI (potser
‘incurió d’almogàvers?’), sembla explicar-se com a
manlleu del català partint del plural *almugaves*, que
hem vist assegurat per la rima en Jaume Roig.

DERIV.: *Almogaveria* oposat a ‘cavalleria’ [«lo me-
gaduc ab la cavalleria va ferir als hòmens a cavall, e
En Rocafort ab l’*almogaveria* als hòmens de peu», en
Muntaner, § 234, *Casac.* VI, 93.2]. *Almogaveresc.*

Almohades [*Cròn. de Jaume I*] o *almuhadis*, de
l’ar. *muwāḥḥid* ‘unitari’, participi actiu de *wāḥḥad*
‘unificar’, *DCEC* I, 157

ALMOINA, evolució fonètica de l’antic *almosna*,
i aquest, provinent del ll. tardà *alemōsina* id., forma
que prengué el terme greco-llatí ELEEMŌSŪNA rebut
pels cristians del gr. ἑλεημοσύνη ‘pietat, compassió’,
abstracte derivat de ἐλεῆμων ‘compassiu’, ἐλεεῖν
‘apiadar-se, compadir-se’. □ 1.ª *doc.*: c. 1200, *Homi-*